

БРАНКИ

АНАЛІЗ СВІДЧЕНЬ ЖІНОК,
ЗВІЛЬНЕНИХ З РОСІЙСЬКОГО
ПОЛОНУ

2022

Публікацію було підготовлено Медійною ініціативою за права людини за підтримки Антикорупційної ініціативи ЄС (EUACI) – провідної антикорупційної програми в Україні, що фінансується ЄС, співфінансується і впроваджується Міністерством закордонних справ Данії.

Думки та погляди, висловлені експертами або організаціями у цій публікації, не обов'язково співпадають з позицією EUACI, Європейського Союзу чи Міністерства закордонних справ Данії.

Авторки:

Тетяна Катриченко

Марія Климик

Особлива подяка

Катерині Бусол, к. ю. н., старшій викладачці Національного університету «Києво-Могилянська академія»

ВСТУП

24 ЛЮТОГО Російська Федерація розпочала повномасштабне вторгнення в Україну. Російська армія швидко захопила значну територію Донецької, Луганської, Херсонської, Харківської, Запорізької, Київської, Чернігівської і Сумської областей. Від початку вторгнення надходять відомості про чисельні викрадення цивільного населення і взяття у полон військово-

службовців. Серед затриманих – велика частка жінок різного віку, деякі – зі значними проблемами зі здоров'ям, вагітні. Майже відразу почали з'являтися повідомлення про неналежне, жорстоке поводження з ними. Деяких жінок утримували в камерах із чоловіками, не забезпечували їжею, питною водою, засобами гігієни, погрожували катуванням і катували.

Військовополоненими є члени збройних сил сторони збройного конфлікту, а також члени ополчення або добровольчих загонів, інтегрованих у такі збройні сили, які потрапили в полон до супротивника. Військовополонені зберігають свій статус з моменту потрапляння під владу супротивника до їхнього остаточного звільнення та репатріації. У випадку сумнівів щодо статусу певних учасників/ць бойових дій, міжнародне право гарантує таким особам захист як військовополонених, доки їхній статус не буде встановлений. Основним нормативно-правовим актом, що визначає правовий статус військовополонених, є Третя Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року. І Росія, і Україна є сторонами цього міжнародного договору. Затримання комбатантів – не воєнний злочин. **Воєнним злочином вважається затримання, переміщення та утримання цивільних.**

ЖІНКИ-ПОЛОНЕНІ Є МЕНШ ПОМІТНИМИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПОЛІ ЗА ЧОЛОВІКІВ.

3-поміж ключових причин такої умовної невидимості виділяються дві:

1 Полонених жінок значно менше, ніж чоловіків. Це стосується як тих, хто перебуває на військовій службі, так і цивільних, затриманих на окупованих територіях. Водночас умови утримання жінок у полоні майже нічим не відрізняються від умов утримання чоловіків.

2 Незважаючи на ріст фемінізації Збройних сил України (ЗСУ), де станом на липень 2022 року служить **37 тис. жінок** (їхня частка більша, ніж частка жінок в деяких арміях країн НАТО), найперше образ воїна і героя в українському суспільстві досі асоціюється з чоловіком. Це впливає на ґендерно-сенситивне висвітлення проблематики війни, зокрема полону.

Точну цифру затриманих жінок назвати неможливо, оскільки не існує на 100% верифікованого державного або правозахисного списку полонених. Утім мова йде про кілька сотень. Так, віцепрем'єр-міністр з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України Ірина Верещук, заявляла, що станом на 12 квітня 2022 року йшлося про **1700 полонених** військовослужбовців і цивільних, з яких **500 – жінки**. Згодом в одному із проросійських телеграм-каналів оприлюднили фото одразу 80 полонених жінок. Серед них рідні впізнали жінок-медиків маріупольського військового шпиталю № 555, військових 36-ї та 56-ї бригад, а також цивільних полонених. 11 серпня Верещук уточнила, що в полоні перебуває 131 захисниця «Азовсталі» – не лише з полку «Азов», а й із Нацгвардії і прикордонної служби.

Це попереднє дослідження МІПЛ на тему затримання та утримання жінок у зв'язку з повномасштабним вторгненням Росії в Україну. Воно має на меті з'ясувати, які практики, впроваджені з 2014 року щодо затримань, РФ продовжує застосовувати і після 24 лютого 2022 року на новоокупованих територіях, а які з'явилися нові, зокрема через депортацію громадян

України на територію Росії. Аналіз цих практик сприятиме розумінню умислу та методів ведення війни Росією, зокрема елементів переслідування та можливого геноцидального умислу. Вивчення цих практик також дозволить ліпше зрозуміти особливості віктимізації постраждалих і свідків, їхні потреби та преференції щодо організації кримінальних проваджень, репарацій та інших складових перехідного правосуддя. Стале застосування ґендерної призми на всіх етапах цього аналізу забезпечить вищу сенситивність. Це покращить ефективність кримінального та перехідного правосуддя на благо постраждалих і сталого розвитку України. МІПЛ має досвід підготовки подібних досліджень. У 2021 році вийшов звіт «Жіноче обличчя заручниць Донбасу», МІПЛ має намір продовжувати моніторинг. Дослідження, яке ми презентуємо сьогодні, ґрунтується на свідченнях звільнених жінок – цивільних та військових, а також членів родин військовополонених і заручниць, якщо вони були свідками таких затримань після 24 лютого 2022 року. Експерти МІПЛ провели 12 інтерв'ю. Прізвища деяких опитаних з метою їхньої безпеки та безпеки їхніх рідних назвати не можемо.

РОЗДІЛ 1

ОБСТАВИНИ ЗАТРИМАННЯ

У перші дні повномасштабного вторгнення РФ на територію України швидко були окуповані частини північних областей – Київської, Чернігівської, Сумської та півдня – Херсонської та Запорізької. Окрім того, продовжилась окупація Донецької та Луганської областей.

Характер окупації на півночі, півдні та сході України різнився. У Херсонській та Запорізьких областях російська армія сподівалась отримати підтримку місцевого населення та не очікувала спротиву,

навіть толерувала масові заходи на підтримку єдності України. Окупація півночі була не самоціллю – встановлюючи тимчасовий контроль над північними областями, російська армія створювала коридори для наступу на столицю. На сході ж України, під час реалізації так званої «спеціальної військової операції» задля декларованого захисту начебто пригноблених жителів Донбасу, РФ мала на меті допомогти керуванню нею «Л/ДНР» розширити кордони до адміністративних меж Донецької і Луганської областей.

Від характеру окупації залежало і ставлення до місцевого населення. У той час як на півдні у перші тижні не було масових затримань, місцеві мешканці навіть виходили на вулиці з акціями протесту проти окупації, на Київщині, Чернігівщині та Сумщині місцевих жителів – чоловіків, жінок, дітей – незалежно від віку та стану

здоров'я заганяли в підвали. Згодом почалися масові затримання активістів на Херсонщині та в Запорізькій області, а у Донецькій і Луганській цивільних стали перевіряти через так звану фільтрацію. Що стосується військовослужбовців, то вони потрапляли у полон як на півночі, так і на півдні і сході, інколи масово.

НЕВИБІРКОВІ ЗАТРИМАННЯ

У село Ягідне, що на Чернігівщині, російські військові зайшли на початку березня. 4 березня у другій половині дня росіяни з автоматами почали проникати в квартири і будинки, де ховалися люди. Їх звозили у підвал місцевої школи. Росіяни пояснювали: «Село бомблять, там усім буде безпечніше».

“ Вони мене перевезли на територію школи. На машині з червоним хрестом. Я побачила на подвір'ї три танки. Там був і командирський вагончик. Російські військові розказували, що там живе командир. На всій техніці був нанесений тактичний знак – біле коло. У солдатів були червоні пов'язки на руці і на нозі», – розповідає 24-річна **Аліна Сорокопуд**, місцева жителька.

Усіх, кого привезли на територію школи, спустили в підвал. У перший день росіяни зібрали 15-20 людей. Наступного дня – ще кілька десятків. За два-три дні, каже дівчи-

на, в підвал школи звезли всіх, хто жив на момент окупації у Ягідному.

360 цивільних: чоловіків, жінок, дітей та літніх людей. Всіх тримали в одному приміщенні.

“ Двічі до нас вночі спускались два п'яних тувинця (представник тюркського народу, який зокрема проживає на території РФ – МІПЛ). Поспілкуватись, – пригадує Аліна. – Один із них пропонував подарувати дитині гранату. Інший спрямував автомат на сусідку з питанням: «Будеш зі мною пити водку?»

Жінці вдалося відмовитись.

Аліну Сорокопуд звільнили наприкінці березня, коли російські військові пішли з Ягідного.

ЗАТРИМАННЯ З МЕТОЮ СХИЛЕННЯ ДО СПІВПРАЦІ

Про окупацію села на Чернігівщині розповідає Тетяна Безлюдна, депутатка сільської ради, директорка школи села Андріївка.

Наприкінці березня до Андріївки зайшли російські війська та зайняли приміщення місцевої школи. Представники окупаційних сил почали приходити до місцевої влади, аби схилити їх до співпраці.

“ У той день, коли росіяни зайшли в село, вони під'їхали до мого будинку, шукали конкретно мене. Тобто вони йшли сюди за якоюсь наводкою. Я не ховалася, мені нічого приховувати, – каже Тетяна. – Намагались схилити мене, аби я з ними співпрацювала. Але зрештою вивезли на майдан перед школою в центрі села та відпустили».

А ось **Ганну Гавриліну**, старосту села Грем'яч (також Чернігівської області) затримали на кілька тижнів. 20 березня російські військові звинуватили її у навідництві.

“Затримали, зав'язали очі і повезли з території біля школи в Грем'ячі. Приїхали, не знаю куди, там був холодний вагончик», – згадує вона.

Жінку привезли у польовий табір, де вона перебувала тиждень.

“Вони стріляли над головою три рази, погрожували стріляти в коліна. Мені було дуже погано, але там ніхто не звертає на це уваги –

розповідає Гавриліна.

Олена Плаксина, депутатка Токмацької міської ради Запорізької області, згадує про окупацію півдня:

“Коли Токмак окупували, крім російських військ до міста зайшли представники ФСБ. Спершу в місті зник колишній учасник АТО, 19 березня, про якого досі нічого не відомо. По мене прийшли за два дні – 21 березня. Я була першою жінкою в місті, яку затримала ФСБ».

Ввечері того дня у її квартирі вибили двері.

“Думаю, до мене прийшли за наводкою. У нас місто маленьке, всі одне одного знають. Вони зайшли і сказали: “Збирайся, підеш із нами”. Я запитала причину, але мені нічого не пояснили, сказали збиратися», – згадує Олена.

Так вона опинилась у місцевому райвідділку поліції, яке на той момент зайняли росіяни.

“Тримали в кімнаті, в якій раніше тримали тих, кого затримували на 24 години. Мені пощастило, протримали добу, – додає вона у розмові з МІПЛ. – Цілу ніч я провела без світла з мішком на голові. Наступного дня, приблизно після обіду, мене повели на допит. Тривав він десь три години. Фізично мені нічого не заподіяли, але був моральний тиск. Запитували про списки колишніх учасників АТО, про зброю. Я майже нічого їм не сказала з того, що вони від мене хотіли, і мене відпустили, привезли до дому. Але забрали ноутбуки, телефони, нічого не повернули».

Коли Олену відпустили, десять днів вона боялася вийти з дому, переживала за дітей.

Росіяни почали мені в Телеграмі писати, хотіли, щоб я їм допомагала. Вони дзвонили постійно, писали повідомлення, щоб я їм гуманітарку допомагала роздавати, все в такому дусі. Тому я викинула сімкарту і ми поїхали з міста. Сусіди потім розповіли, що до мене додому знову приїжджали».

Також МІПЛ опитали директорку однієї зі шкіл на Херсонщині. Її разом із кількома колегами затримали в серпні.

“Окупанти вважали, що якщо ми погодимось співпрацювати, то за нами підуть батьки і діти, сподівались завдяки нам організувати освітній процес. Спочатку збирали директорів разом, потім викликали по одному, далі почали погрожувати. Моя позиція була однозначною – ніякої співпраці, – каже вона. – Працівник ФСБ звинувачував мене, що я маю у телефоні групи «Організація дистанційного навчання», мовляв, у Росії це заборонено».

АКТИВНА ПОЗИЦІЯ

З початку збройної агресії проти України в 2014 році Росія розвиває практики переслідування, придушення інакомислення та таргетування журналістів, громадських активістів й інших цивільних із проукраїнською позицією. З повномасштабним вторгнення ці практики посилились.

26 березня 2022 року росіяни затримали запорізьку журналістку **Ірину Дубченко**. Вона приїхала доглядати свою хвору бабусю в селище Розівка (Запорізька область), яке росіяни швидко окупували. Її затримали, оскільки жінка переховувала в себе важко пораненого українського бійця. Жінка вважає, що її здав хтось із місцевих. Військового з її будинку викрали, а саму Ірину затримали на два тижні.

“Одного дня мені сказали вийти у двір на розмову. Телефон і паспорт залишилися в будинку. Хвора, нерухома бабуся залишилась теж у хаті. Електрика в селі з'явилася, тож світло було увімкнене. Хату я не зачиняла, думала, що вийду лише на певний час», – згадує вона.

Ірину привезли до «комендатури» в селищі Нікольське Донецької області, що за 20 км від Розівки. Згодом повели на допит.

“Я думала, що зі мною поговорять і відпустять. «Комендант» поведився спокійно, запитав, чи курю, пропонував узяти сигарети з собою. Я відмовилась. А виявилось, що він знав, куди мене відвезуть», – додає Ірина.

Жінка опинилась в ув'язненні.

“У мене взяли відбитки пальців, сфотографували. Дали підписати документ. Я просила, щоб дали прочитати – раптом я сама собі смертний вирок підписую, але прочитати його не дозволили. Якщо чесно, психологічно було важко. Автоматом штовхали в спину.

Не знаєш, що в того наглядча в голові – чи може він мене просто так вбити?! Ніхто ж не знає, де я. Для всіх я просто зникла. Далі ми спустилися на перший поверх. Мені наказали зняти шнурівки зі взуття. Відчинили камеру. Це була кімната з ґратами на вікнах. А в ній –

“**17 чоловіків. І я – єдина жінка.**

Коли нас саджали в автобус, аби перевозити в інше місце утримання, військовий, який мене вів, ледь руку мені не зламав, коли почув, що я дружина айдарівця, бо мене такою вважали, хоча це неправда. Я сказала, що мені боляче, а він відповів: «Це тобі боляче? Ви розстрілювали в Донецьку наших дітей». Тоді я зрозуміла, що розмовляти з цими людьми марно», – додає Дубченко.

Ірину звільнили за два тижні після затримання, її обміняли на російських військовослужбовців, деталі операції вона не розголошує.

Затримували й представниць та організаторок проукраїнських акцій на півдні. Зокрема, відомо про затримання активістки, яка брала участь в проукраїнських мітингах у Бердянську, чие ім'я з міркувань безпеки ми не можемо розголосити. По неї прийшли додому, про це у соціальних мережах 20 березня повідомила її дочка.

“Ми стояли в магазині, вони кажуть: «Виходь». Я підходжу до машини, біля машини мені одягають мішок на голову. По приїзду – одразу в камеру. Лише там я зняла мішок», – згадує вона.

На проукраїнському мітингу затримали і **Олену Бубнову** з Каховки Херсонської області. З квітня мітингарів оточили російські військові. Вони дали 15 хвилин на те, аби люди розійтись. Олена Бубнова стояла в першому ряду, розпочала діалог з представником російської армії, за це її затримали.

“ Їх приїхало багато. Були на БТР, броньованих автозаках, просто автозаках. Повибігали з БТР, спрямували на натовп дула, з автозаків із даху вилізли снайпери, теж прицілилися. Перед нами вони вишикувалися в шеренгу з автоматами, хтось тягнув гранатомет. Ми їм почали казати, що

стоїмо на своїй землі, розходитися не будемо, маємо право тут збиратися і будемо це робити. А один нам каже: «Я вам все сказав, у вас є 15 хвилин для того, аби ви розійшлися».

Бубнова не встигла сховати український прапор і піти, тож її затримали на три доби.

ПЕРЕВІРКИ ТА «ФІЛЬТРАЦІЯ»

Юлію Приходько, волонтерку з Маріуполя Донецької області, затримали 29 березня. Вона намагалась звільнити свого сина, якого також затримали на одному з блокпостів через те, що він як волонтер вивозив людей із Маріуполя.

“ Я підбігла до військових у селищі Нікольське (Донецької області), щоб затримали мого сина. Питаю, куди їх ведуть, за що затримали? – згадує Юлія. – Мене запитали, хто я, відповіла, що мама одного з хлопців. Сказали йти з ними для перевірки документів. Я без жодної думки взяла з машини документи і пішла з ними. Щойно ми зайшли всередину, нас відразу поставили лицем до стіни, ноги – на ширину плеч, руки – за спину, після чого кинули в камеру. Ніхто ніяких документів не перевіряв, їх просто забрали, як і всі особисті речі. Нам погрожували, я намагалась щось запитати, а мені уже приписали, що я – снайперша. Ставилися дуже жорстко, говорити з ними було заборонено».

Юлію Приходько відпустили за п'ять діб, сказали, що вона пройшла фільтрацію. Жінка пригадує, що в камері, в яку її з сином спершу помістили, було дуже багато людей, здебільшого чоловіків. А от більше жінок вона зустріла вже в селищі Старобешеве, де жінки проходили так звану фільтрацію – тобто перевірку на лояльність

до окупаційної влади. Для таких жінок була окрема камера.

Ще однією жертвою фільтрації стала **Марія Вдовиченко**, на момент затримання їй було 17 років. Разом із батьками вони кілька днів простояли в черзі на фільтрацію в селищі Мангуш, що за 20 км від Маріуполя. Тут російські військові облаштували фільтраційний табір.

“ У Мангуші нас утримували насильно, – розповідає Марія. – Ми провели кілька діб в очікуванні на холоді, без їжі і можливості сходити в туалет. Вийти з машини було неможливо, за це знищували. Я ніколи не забуду розмову двох солдатів так званої «ДНР»: «Що ти зробив з тими, хто не пройшов фільтрацію? – Застрелив десятох, а далі не рахував, не цікаво». Я зайшла в кімнату, де було п'ять солдатів зі зброєю. Я була там одна, було дуже страшно. Один із солдатів, який лежав на матраці, подивився на мене і сказав: «Не подобається. Попереду будуть ще жінки, знайдемо щось». Вони мене виштовхнули. Батько розповів, що його під час фільтрації запитали: «Чи не відрізати тобі вуха?» Коли побачили, що в нього порожній телефон, то почали штовхати, а потім чимось важким вдарили по голові. Він втратив зір, триває реабілітація».

НА ПОЛІ БОЮ

Старшого сержанта **Анастасію Матрущенко** захопили в полон під час бойових дій, коли її військову частину росіяни розстріляли з танків та артилерії неподалік Києва.

“ У бункер, де перебувала чергова зміна, кілька разів влучив танк. Коли курява розвіялась, в приміщення полетіли гранати. Потім зайшли російські військові. У нас вилучили зброю, амуніцію, бронежилети і мобільні телефони. Зв'язали руки, на очі надягнули пов'язки», – розповідає Матрущенко.

Приблизно так само захопили й лейтенанта **Олександру Ципук** – зв'язкову. 20 березня вона потрапила в полон у Бучанському районі разом із 66 військовими.

Обох жінок росіяни перевезли в Білорусь, де намагалися використати у пропагандистських відеороліках.

“ **Їм дуже не сподобалося те, що ми говоримо українською мовою, вимагали перейти на російську,**

– згадує Олександра Ципук.

Але я, наприклад, російською майже не володію. Я і решта моїх колег. Це дуже розлютило репортерів».

Кілька сотень жінок 36-ї окремої бригади морської піхоти ім. контрадмірала М. Білінського потрапили в оточення в Маріуполі на початку березня. До середини березня бригада розділилася: частина потрапила на металургійний комбінат «Азовсталь», інша – на металургійний комбінат ім. Ілліча. Згодом з обох підприємств частина військово-службовців потрапила в полон.

“ Ми вийшли 12-го квітня о 04:00 ранку. Коли наші там уже вивішували білі прапори, я, мій чоловік та ще троє офіцерів вийшли із заводу і намагалися вийти з оточення, – розповідає Олена з 36-ї бригади. – Ми хотіли спочатку дійти до приватного сектору, там пересидіти, почекати, подивитися, яка обстановка, як поведуться люди, куди ходять по гуманітарну допомогу, і якось за ними пробувати під шумок. На нас не було військової форми, не мали і зброї. Ми знайшли будинок, переночували, але його господар нас здав «деенерівцям».

Олену в полон захопили 14 квітня.

Колега Олени – **Карина** – потрапила в полон на два дні раніше, 12 квітня. Каже, що іншого вибору, як здатися в полон, у військовослужбовців не було – їм бракувало їжі, води, боекомплекту.

“ Нас вивозили машиною, я не знаю, чия це машина була. Привезли у визначене місце. Там був місцевий колаборант, який говорив українською, він нас всіх проводив. Жінок було дуже багато, понад 50. Коли нас привезли у фільтраційний пункт у Донецькій області у Сартані, нас там закрили в ангарі. Чоловіків окремо, жінок окремо. З жінками також були важкопоранені чоловіки. Дівчата-медики надавали пораненим допомогу. Ми там переночували і наступного дня вночі нас вивезли до колонії в Оленівці», – говорить вона.

Застрелив десятох,
а далі не рахував,

не цікаво...

РОЗДІЛ 2

МІСЦЯ ТА УМОВИ УТРИМАННЯ

З ПІДВАЛІВ – У КОЛОНІЇ

Деяких жінок утримували в приміщеннях на новоокупованих територіях, деяких переміщували на давно окуповані райони Донецької та Луганської областей, а деяких депортували до прикордонних із Україною регіонів Російської Федерації.

У північних областях України жінок, як і чоловіків, тримали в підвалах райвідділків поліції, адміністративних будівель, а також у приміщеннях місцевих підприємств. Деяких із них згодом відпускали, а деяких **вивозили через територію Білорусі в РФ**. Наприклад, 25 березня російські військові забрали 25-річну вчительку математики **Вікторію Андрушу**. Після повномасштабного нападу Росії на Україну вона приїхала до батьків у Старий Биків Чернігівської області. Росіяни звинуватили її у передачі ЗСУ інформації про пересування їхніх військ. Два дні Вікторію утримували в приміщенні котельні, звідки її забрали 27 березня. Додому Вікторія досі не повернулася. Є обґрунтовані підстави вважати, що Андрушу вивезли до РФ, утримують у СІЗО Курська. У Білорусь забрали і **Людмилу Шевченко** з Гостомеля Київської області. 22 березня вона отримала осколкове поранення, її чоловік Ігор Стеблевський намагався відвезти її до лікарні. Зрештою подружжя затримали. Відомо, що Стеблевський перебуває в одному з СІЗО на території Росії, про долю пораненої Людмили рідні нічого не знають.

На півдні України затриманих теж тримають у підвалах, а також у колоніях та СІЗО на окупованих територіях. Декого з цивільних і військових вивозять до окупованого Криму та окупованих районів Донецької і Луганської областей. Там збереглися умовно старі місця утримання осіб, затриманих у зв'язку з агресією РФ, також створені нові. Приміром, у Донецькій області поло-

нених жінок росіяни утримують у СІЗО № 5 Донецька (вул. Кобозева, 4). Ця локація відома як місце незаконного утримання приблизно з 2016 року.

Колишні цивільні заручниці, звільнені в результаті обмінів 2017 та 2019 років, розповідали МІПЛ, що у жіночих камерах СІЗО було по 8-14 осіб.

“Світло горіло цілодобово. На прогулянку виводили приблизно на пів години на добу. З крану текла лише холодна вода. Окріп видавали в пластмасовій обрізаній пляшці, щоб пити. Пляшку з водою використовували замість душі над старим унітазом», – говорить жителька Донецька **Галина Терещенко**.

Ольга Політова (обидві були затримані через підозру в шпигунстві та співпраці з українськими військовими. – МІПЛ) під час опитування показує шрами на своїй руці:

“На моєму тілі залишилася біла пляма – таргани у мене виїли, рана гнила більше місяця. Після виснажливого допиту і знущань, кількох безсонних ночей я заснула і не помітила тарганів. Умови в СІЗО були страшні. Дворянські нари, товсті металеві пластини і дуже тонкий матрац, але від нього залишився лише наматрачник, бо жінки, у яких були критичні дні, всю вату звідти давно витягнули. Та життя йде, фізіологічні потреби лишаються, тому спали на цих металевих пластинах. Харчувалася я тим, що передавали родичі. Ті харчі, що роздавали в СІЗО, неможливо було їсти».

2 роки і 3 тижні
Ольга Політова провела
в цьому СІЗО

Одне з нових місць утримання – райвідділок поліції у Каховці Херсонської області. Там, ймовірно, утримувалась Олена Бубнова, затримана на мітингу.

Інше – приміщення колишнього паспортного столу, також у Новій Каховці, де утримували вчительку однієї зі шкіл на Херсонщині.

“Мене утримували в кабінеті розміром вісім квадратних метрів, на дверях – замок. Це був перший поверх. Окупанти обладнали там камери, укріпили їх”, – говорить колишня бранка.

Вона згадує, що в кімнаті з нею утримували ще трьох жінок. Їх затримували не вперше.

“Нам дали фуфайки та ряднини, щоб можна було лежати на підлозі. Так я провела п'ять днів. Дівчата – ще більше. Одна з них жила так вже 14 днів, коли мене тільки привезли. Ми спали на підлозі, на туалет давали одну годину. 15 людей мали сходити на один унітаз за годину, вранці та ввечері. Чоловіків били, нам було чути. Була страшна спека, але двері в коридор відчиняти не дозволяли. Потім дозволили, але вночі. Ми ходили в коридор дихати, адже в кімнаті стояло відро для туалету і не було свіжого повітря. До неділі, 21 серпня, нас охороняли військові, здебільшого буряти. 21 серпня всіх військових несподівано вишикували, почали під'їжджати великі машини і вантажити все, що було в поліції. Спочатку поїхали машини із вантажем, а потім завантажили всіх солдат і пої-

хали. У поліції лишилися тільки новокаховські колаборанти. Ввечері, коли нас випустили на годину, вони дуже раділи, що залишилися за головних і робитимуть, що хочуть. До 21 серпня військові годували нас рисом із смердючими консервами, а після їжі перестали давати взагалі. Колаборанти, зібрані з алкоголіків та злочинців, дозволяли собі різні висловлювання на кшталт: «Хочу – відкрию, хочу – не відкрию, хочу – дозволю, хочу – не дозволю». Коли мене забрали в полон, я була на ін'єкціях, тому взяла ліки з собою. У полоні запитала про лікаря, відповіли, що лікарів немає. Моя колега робила мені уколи прямо там».

Ще одне місце утримання було у Старобешевому Донецької області. Саме туди привезли журналістку **Ірину Дубченко** та волонтерку **Юлію Приходько**.

“Камери розміром приблизно по 12 м². У них по два металеві ліжка, металевий стіл, прибитий до підлоги. Матраци просто жакливі, у хлопців у камері ще й блохи і клопи жили в цих матрацах, тому нам іще пощастило, – згадує колишня затримана. – Туалет, раковина, а над туалетом – камера відеоспостереження. Коли мене тільки привезли, в камері нас було троє, а потім було вже восьмеро. Ми спали по троє на ліжку, хтось – на столі».

У камері з Іриною були цивільні жінки, деяких затримали, тому що вони були дружинами військових, інших – за волонтерську діяльність. Фізичного насилля до них не застосовували.

ОЛЕНІВСЬКА КОЛОНІЯ

Жінок також утримують у виправній колонії № 120 в Оленівці Волноваського району Донецької області.

Олена, яка служить у 36-й бригаді ЗСУ, бачила інших жінок у камері в Оленівській колонії, куди її разом із іншими військовослужбовцями привезли КамАЗом.

“Дівчат вивели і сказали всім опустити голову, не дивитися на всі боки, бо хлопців, які виходили, били дубинками. Процедура була такою: виходиш, називаєш прізвище, ім'я, по-батькові, посаду та звання. Якщо офіцер – отримує найбільше ударів. Жінок завели до медсестри, там була ще одна

жінка. Ми роздягалися, огляд проводили жінки. Нас погодували та відвели до камер», – згадує вона.

вав одяг, який треба було пожертвувати на це». Ситуація повторювалася неодноразово», – розповіла Ворошева в інтерв'ю Бі-бі-сі.

Камери були в будівлі дисциплінарного ізолятора (ДІЗО) на території колонії. Його називають в'язницею у в'язниці. Перебування у таких ізоляторах описує Карина, яка теж служить у 36-й бригаді:

“Жінок закрили в камерах, зняли з них усі прикраси, забрали шнурівки, аби «ми їх не задушили ними», як вони нам сказали.

Нас закрили у камері, яка розрахована на двох, а в ній опинилося 17.

Спали, як могли – хто де. Був санвузол, але унітаз забитий. На вулицю виводити відмовилися. Давали нам засоби для прибирання. Але все одно все смерділо, не було, чим дихати. Жодного засобу особистої гігієни не дали».

В Оленівці утримують не лише жінок-військовослужбовців, а й цивільних. Волонтерка з Маріуполя Ганна Ворошева провела в Оленівці три місяці. Привезли її в квітні 2022 року. Вона детально розповідає про умови утримання. Вони дуже схожі на ті, в яких затриманих за політичними мотивами жінок (обвинувачених у шпигунстві та диверсіях) утримували на окупованих територіях Донецької та Луганської областей з 2014 року: без достатньої кількості питної води, ліків, засобів особистої гігієни.

“У цьому ДІЗО, якщо перерахувати номінальну кількість ліжок, то **100–115 людей максимум мало бути, а там перебувало 700–800**. Не було води, необхідної для зливу, ні очищення каналізаційної ями. Вона просто переповнилася, іноді ця жижа на рівні сім сантиметрів підіймалася, весь перший поверх був у фекаліях. Виганяли засуджених, які металевими тросами пробивали каналізацію, відрами вичерпували фекалії. Ганчірками слугу-

Ганна, як і жінки-військовослужбовці, говорить, що в Оленівці багатьох чоловіків били. Часто непублічно.

“Бачиш, що людину ведуть у кінець коридору, потім кроки зупиняються і починаються шум, побиття і крики. Чоловіків виводили, змушували присідати, один за одним навприсядки вони прямували в кінець коридору, назад повинні були повертатися так само, але іноді люди лізли навкарачки”, – згадує вона.

Натомість жінок за час її перебування в полоні не чіпали.

“Нам навіть не натякали, не загрожували побиттям. Нам було страшно в загальній ситуації, але страху фізичної розправи не було взагалі, до нас ставилися значно лояльніше. Ми розуміли, що з нами все гаразд просто тому, що ми жінки», – говорить волонтерка.

Ворошева згадує, як щоранку полонених змушували співати гімн Росії. Мовчати забороняли, через одну людину, яка мовчить, могли покарати всю камеру – залишити без води, наприклад.

Після ДІЗО жінок, як і чоловіків, переводили у бараки. Всього на території Оленівки було таких п'ять. Один із них – жіночий.

За оцінкою Ворошевої, в Оленівці, коли вона там була, перебували в полоні до ста жінок: одних привозили, інших вивозили.

Саме в Оленівці довгий час утримували і бойову медикину Мар'яну Мамонову. Станом на кінець серпня 2022 року жінка була на сьомому місяці вагітності. Коли готувався цей звіт, у вересні 2022 року, Мамонова все ще перебувала в полоні, але з Оленівки її вивезли.

БЕРДЯНСЬКА ВИПРАВНА КОЛОНІЯ № 77

Умови у колоніях на півдні України теж були нелюдські. Про це розповідає мешканка Бердянська, яку затримували.

“Моя камера розрахована на одну людину, а нас було троє. Якби я навіть одна там була, то не лягала б, бо це страшно. Камера маленька – 2,5 на 3 метри, загалом десь 6 квадратів. Ліжко на ланцюгах. Мартацу не знаю, скільки років. Подушки не було. Ввечері конвоїри, а це були чоловіки, принесли мені ковдру. Я як була одягнута, так і сіла. Ні, не сіла. Бо у тій камері ліжко було так високо, що я не змогла», – згадує вона.

Жінку виводили на допити. Спочатку намагалися схилити на бік окупантів вмовляннями, а потім катували.

“Взяли дві книжки, почали бити по вухах із двох боків. Запитує: «Чи ти українка?» Раз, б'є по голові: «Чи ти все ще українка?» Руки казали класти на стіл. Били книжкою по пальцях. Пальці не перебили» – згадує вона.

Крім фізичних, застосовувалися й психологічні тортури.

“Вночі прийшов один військовий, я опиралась. Змусив роздягнутися до пояса. Повністю. Почав лізти. Згвалтування не було, але морально тиснув. Пішов. За дві години прийшов вдруге, знову змусив роздягнутися. Подивився, покрутив. Почав говорити, мовляв, може мені алкоголю принести? Він намагався, я відбивалася. Не дуже наполегливо було», – додає вона.

Жінку катували електричним струмом. Вона згадує про це так:

“Спочатку взяли три пальці на одній руці, потім на другій. Пускають, посилюють. Я плачу, кричу, звісно. У паузах по обличчю били, губи були розбиті. Я здалась, коли вони причепили електроди до мочок вух. Не знаю, чи такої сили струм був, але мені здалося, що верхня частина голови відокремилась і кудись вгору полетіла».

ТЕРИТОРІЯ РОСІЇ

До 24 лютого випадки, коли громадян України затримували на території України, нехай і в тимчасово непідконтрольних уряду регіонах Донецької та Луганської областей, та перевозили до РФ, були поодинокими. Така практика була більш поширена в окупованому Криму. Після повномасштабного вторгнення тисячі громадян України (говоримо тисячі, бо лише в СІЗО в Новозибкові Брянської області РФ, за підрахунками цивільних, які повернулися у результаті обмінів, одразу перебували понад 500 громадян України) були вивезені на територію Росії. Більшість із них посадили в слідчі ізоля-

тори у прикордонних з Україною областях. За інформацією російських джерел, ці приміщення росіяни звільнили ще до початку повномасштабного вторгнення, аби утримувати там громадян України. Жінок, за свідченнями звільнених, найчастіше утримують у СІЗО Курська (вул. Пірогова, 1), СІЗО Таганрога (вул. Леніна, 175) та, ймовірно, у колонії-поселенні № 3 по Брянській області (РФ, м. Сураж, вул. Лісова, 3), яку колишні полонені теж називають СІЗО. У зазначених установах утримуються переважно або військовослужбовці, або цивільні жінки з північних областей України.

Приміром, старосту Ганну Гавриліну тримали в Курську. Це місце деякі колишні полонені називають пеклом на землі через жахливі умови утримання і катування.

“ Вони мене звинуватили, що я навідниця. Казали, що брати, що прийшли вас визволяти. Я запитала, що гарного вони зробили, хто їх просив? Вони одразу всадили мене на стілець, коротко підстригли. Потім – у лазню з холодною водою, звідти – в камеру. Там були чотири дівчинки: три наші прикордонниці і одна з Чорнобиля. Потім деяких дівчат обміняли, ми залишилися вдвох. Дівчина та і вішалась на простирадлі. Після того, як вона вішалась, в нас забрали простирадла і рушники. Що було потім з нею – не знаю, я поїхала, а вона лишилась. Вона теж не військова, казала, що вона – кореспондентка», – згадує вона.

Олену з 36-ї бригади після колонії в Оленівці на непідконтрольній території вивезли до СІЗО у Таганрозі.

“ СІЗО там маленьке, одразу при вїзді до міста. Нас водили від одного коридору до іншого, від одного конвоїра до іншого передавали, ми весь час ходили буквою «Г» і з опущеною головою. Нас допитали, взяли ДНК. Зняли весь одяг, дали свій. Можна сказати, що нас помили – поставили під холодний душ. Ми одяглися, нас завели в камеру. Там було дуже холодно, а ми мали легкий одяг. Додаткової ковдри не дали, хоч дівчата просили. Ми там так замерзали, що навіть заснути не могли. У деяких дівчат у камері між вікнами були великі щілини. У мене теж були дірки у вікнах», – каже Олена.

Вона згадує, що в Таганрозі жінкам дали гігієнічні прокладки, зубну щітку та господарське мило. Волосся їм не стригли, однак розчісувати чи заплітати заборонялося, бо у заплетеному волоссі начебто можна було щось небезпечно заховати. Щодня доводилося прокидатися під гімн Російської Федерації, у камерах постійно

проводили обшуки, жінки переконанні, що так на них морально тиснули.

Анастасію Матрущенко, яка служить у ЗСУ, тримали в СІЗО під Брянськом. Жінка розповідає, що у присутності чоловіків їх повністю роздягали і примушували присідати. Приниження продовжувались обрізанням або голінням волосся на голові. Після звільнення у них було дуже коротке волосся, що видно на фото, оприлюднене міністром Іриною Верещук.

“ Тюремні наглядачі вишикували нас і намагалися зламати морально, – говорить Анастасія. – Якийсь начальник кілька разів вигукував мені в обличчя: «Слава Росії!», чекаючи, напевне, якоїсь відповіді на таке вітання. На мовчанку з нашого боку тюремники відповідали катуваннями», – згадує Матрущенко.

Часто матеріальні умови – постіль, одяг, ліки, ємності для води, гігієнічні засоби, засоби для відпочинку, які росіяни надають українським полоненим у місцях утримання, є неналежними і недостатніми для задоволення базових потреб. Тому затримані покладаються на підтримку членів родин або міжнародних урядових і неурядових організацій, зокрема Міжнародного комітету Червоного Хреста (МКЧХ).

Однак до більшості місць несвободи представники міжнародних гуманітарних організацій доступу не мають. Тож ніхто не контролює належне ставлення до в'язнів, і дотримання Женевських конвенцій стосовно них, особливо щодо жінок.

Оскільки моніторингові міжнародні організації майже не допускають до полонених, українцям складно отримати цілісне розуміння про поводження із заручниками. Самі жінки часто не бажають розповідати стороннім особам про будь-яке жорстоке або неналежне поводження з ними. Тому дуже важливо, щоб жінки, які перебувають у полоні, для запобігання насилля над ними мали змогу поговорити з кимось, хто не належить до органів затримання. Усі опитані жінки розповіли МІПЛ, що така можливість їм не надавалася.

Також у ст. ст. 33, 71, 76 III Женевської конвенції про поводження з військовополоненими зазначається, що **всім полоненим повинна надаватися можливість листування з рідними**. Опитані МІПЛ жінки розповідають, що їм не надали можливості ані зателефонувати рідним, ані написати їм. Перші листи від полонених почали надходити рідним лише після шести місяців з початку повномасштабної війни. Наприклад, Олену Кривцову, медикину Маріупольського шпиталю № 555, взяли у полон 12 квітня, однак її рідні отримали від неї листа лише наприкінці серпня, хоча в листі Олена вказала дату написання 2 червня. МКЧХ вперше передали листи родичам полонених зміг лише наприкінці серпня, тобто після шести місяців від початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну.

РОЗДІЛ 3

ЗВІЛЬНЕННЯ

За підрахунками МІПЛ, офіційно через процедуру обміну полоненими з 24 лютого **звільнено щонайменше 39 жінок**. Також відомі випадки, коли про обмін домовлялися поза цим основним процесом.

Журналістку Ірину Дубченко звільнили 11 квітня.

“ У мене з 2014 року дуже багато друзів серед військових. У Розівці ми годували їх варениками з вишнями і вареною кукурудзою. Після мого затримання сестра попросила їх допомогти з моїм розшуком. І вони допомогли. Мене обміняли», – каже вона.

Відзначимо, що строки утримання жінок різняться. Одних тримають впродовж місяців, інших можуть звільнити за кілька днів.

“ Мене відвезли у Донецьк, там я влаштувала істеричку, що у мене 12-річна дитина вдома, що вона уже кілька днів не знає, де мама. Бо я поїхала на один день зі старшим сином, але не повернулася. Нас із Олегом, моїм сином,

перевіряли весь день. Оперативний співробітник сказав, що мене відпускає, а Олега затримує. Усі гроші, що були зі мною, вони забрали, це 30 тисяч грн. Після цього мене відпустили», – розповідає волонтерка з Маріуполя Юлія Приходько.

Олену Бубнову в полоні утримували три доби. Їй пообіцяли, що випустять після того, як вона поспілкується з журналістами.

“ Поспілкувалися ми з журналістами, мене повернули до камери. Сиджу, чекаю і думаю: відпустять вони мене чи ні? Я не знаю, скільки часу минуло, але для мене це була вічність. Коли вони зайшли до мене, я підірвалася. Дивлюся – якусь ганчірку тримає в руках. Питаю, чи додому? Сказав, що так. Наказав зняти окуляри, заховати їх у сумку. Зав'язали очі, по черзі посадили в машину. Чула, як вони поряд зі зброєю сідають. Ідемо, думала, що нас розстріляють», – говорить вона.

Як згодом з'ясувалося, Олену та ще трьох чоловіків привезли в центр Каховки, посадили на лавочки і сказали рахувати до 100, а тоді треба було за пів години до початку комендантської години дістатися дому.

В офіційний обмін потрапила Олена з 36-ї бригади. Говорить, що не знає, чому її звільнили, а інших – ні.

“Одного дня до камери зайшов працівник СІЗО і наказав збирати речі. Те, для чого і куди ведуть, ніхто не пояснював. Полоненим зав'язували руки та очі, перевозили на місцевий аеродром, звідки доправляли на територію окупованого Криму у Севастополь на військовий аеродром. З нього ми поїхали в КамАЗі, але не бачили, куди. Потім вже зрозуміли, це привезли в приміщення казарм. Коли нам розв'язали руки, з очей зняли пов'язку, то нам розповіли, що це тимчасовий пункт утримання військовополонених, що тут до нас ставитимуться нормально. Нас помили, дали поїсти, видали чистий одяг. Ніхто там із нас не знущався. Єдине – ми теж ходили з опущеними головами і з руками за спиною. Така вже процедура, ми до неї звикли. Утримували нас теж за ґратами. Там нам вмикали телевізор, але російські новини, давали книжки почитати, году-

вали дуже добре. З нами також розмовляли, пацанам щодня цигарки приносили. Хлопці розповідали, що до них і Червоний Хрест приїжджав, і російські журналісти, тобто жити можна було. Ми чекали на обмін. А повезли нас теж раптово – вночі підняли о четвертій годині. Ми переодяглися, сказали за- брати всі речі. Зрозуміли, що це обмін, по тому, як із нами розмовляли російські військовослужбовці. Вони сказали, що з цього місця, швидше за все, йдуть на обмін», – говорить вона.

Приблизно так само процес звільнення описує і Карина:

“Вивели з камери, з мене зняли весь одяг. Там була жінка, працівниця СІЗО, вона мене записала повністю голу на відео, я не знаю, для чого, можливо, як доказ, що немає побоїв і вони нас не били. Запитала у мене, чи не маю претензій до них, я, звісно, відповіла, що ні. Вона видала мені мій одяг, в якому я потрапила у полон. Коли ми прилетіли у Севастополь, нас посадили у тентовану машину. Ми зробили одну зупинку, де нас випустили, розв'язали, назвали наші прізвища і пересадили в іншу машину. Сказали нам, щоб ми не рипалися, якщо все буде добре, то за кілька годин будемо вдома.

Супроводжував нас їхній «Тигр», зверху сидів кулеметник, якби щось пішло би не так, нас просто б розстріляли».

РЕКОМЕНДАЦІЇ ВЛАДІ УКРАЇНИ СЛІД:

ПІД ЧАС ОРГАНІЗАЦІЇ ЗВІЛЬНЕННЯ З ПОЛОНУ:

- ➔ **Забезпечити ведення списків**, диференційованих за статтю полонених цивільних і військових жінок і чоловіків і регулярно звіряти такі державні списки з відповідними списками міжнародних урядових організацій, неурядових організацій, об'єднань родин полонених і запитами родин полонених.
- ➔ **Забезпечити сталу ґендерно-чутливу психологічну підтримку родичам** полонених, приділяючи особливу увагу дітям.
- ➔ **Державними каналами, через міжнародні урядові організації та неурядові організації – вимагати від Росії:**
 - залучати до огляду, допиту, утримання та нагляду полонених українських цивільних і військових жінок військових та інших фахівчинь жіночої статі;
 - забезпечити та сприяти передачі полоненим жіночих засобів гігієни та догляду за собою;
 - гарантувати постійний доступ полонених жінок до лікарів (бажано жіночої статі), зокрема до гінекологинь і мамологинь;
 - надати списки, диференційовані за статтю, утримуваних нею та підконтрольними їй збройними групами полонених цивільних і військових жінок і чоловіків, зокрема новопривбутих.
- ➔ **Забезпечити сталу ґендерно-чутливу медичну та психологічну допомогу звільненим** із полону жінкам і чоловікам.
- ➔ **Забезпечити регулярну ґендерно-чутливу комунікацію** про полонених цивільних і військових. Така комунікація, з-поміж іншого, повинна сприяти нюансованому висвітленню вагомості частки та ролі жінок у ЗСУ та глибшому розумінню особливостей віктимізації цивільних і військових жінок у полоні.

У СФЕРІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОСУДДЯ:

- ➔ **Привести національне кримінальне та кримінально-процесуальне законодавство України у відповідність до норм договірної та звичаєвої міжнародної гуманітарної та кримінальної права** для організації належних кримінальних проваджень, пов'язаних із конфліктом, зокрема щодо воєнних злочинів, злочинів проти людяності, злочину геноциду та злочину агресії.

➔ **Ратифікувати Римський статут** Міжнародного кримінального суду та імплементувати його та інші релевантні документи Суду, зокрема «Елементи злочинів», у національне законодавство України. Це сприятиме приведенню національних кримінальних проваджень, пов'язаних із конфліктом, у відповідність до міжнародного кримінального права та судової практики.

➔ **Посилити ґендерно-чутливий підхід** у провадженнях, пов'язаних із конфліктом. Зокрема, переглянути запитання для допитів і рекомендації щодо їх проведення, щоби вони відповідали принципу «не нашкодь» і допомагали уникнути ретравматизації потерпілих і свідків. **Залучати більше жінок-фахівчинь** до всіх етапів кримінального процесу та надавати потерпілим і свідкам можливість обирати фахівчинь/ців, із якими вони хочуть працювати.

➔ **Враховувати ґендерні аспекти у документуванні** та доведенні воєнних злочинів, злочинів проти людяності, злочину геноциду та злочину агресії. Зокрема, застосовувати ґендерну призму в документуванні та доказуванні ймовірного злочину проти людяності у формі переслідування та злочину геноциду.

➔ **Пріоритизувати кримінальні провадження щодо сексуального насильства**, пов'язаного з конфліктом (СНПК), зокрема щодо сексуалізованого катування. У випадку виявлення, наголошувати на різних формах СНПК як-то примусове оголення, його необмеженість зґвалтуванням і його віктимізацію як жінок, так і чоловіків.

➔ Надавати ґендерно-чутливу аналітику щодо порушень, пов'язаних з конфліктом, зокрема щодо питань полону, до Міжнародного кримінального суду.

➔ Забезпечити регулярну ґендерно-чутливу комунікацію про кримінальні провадження, пов'язані з конфліктом, зокрема про ті з них, що стосуються полону та його ґендерних елементів

У СФЕРІ ПЕРЕХІДНОГО ПРАВОСУДДЯ:

➔ **Залучати різні групи потерпілих**, зокрема колишніх полонених військових і цивільних жінок, а також їхніх родин **до розробки та впровадження** політики перехідного правосуддя.

➔ **Пріоритизувати розробку програм індивідуальних репарацій** для різних постраждалих від порушень, пов'язаних із конфліктом, зокрема для колишніх полонених.

➔ **Забезпечити програми адміністративних репарацій**, тобто таких, які потерпілі можуть отримати за спрощеною та пришвидшеною, несудовою, процедурою.

➔ **Забезпечити доступність екстрених репараційних заходів** (interim reparations) для максимально швидкої та ефективної першочергової допомоги різним групам постраждалих, зокрема колишнім полоненим.

УКРАЇНСЬКОМУ ГРОМАДЯНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВУ:

➔ **Гармонізувати ініціативи з документування** з представниками органів кримінальної юстиції України, міжнародних і закордонних слідчих груп.

➔ **Здійснювати документування та комунікацію** різних аспектів полону та звільнення у сенситивній, неретравматизуючій манері, з невід'ємною ґендерною призмою і дотриманням ключового принципу «не нашкодь».

➔ **Надавати ґендерно-чутливу аналітику** щодо порушень, пов'язаних з конфліктом, зокрема щодо питань полону, до Міжнародного кримінального суду та до інших країн, які ведуть або можуть вести провадження за принципом універсальної юрисдикції щодо російсько-українського збройного конфлікту.

МІЖНАРОДНИМ ПАРТНЕРАМ УКРАЇНИ:

➔ **Брати проактивну участь** у пред'явленні до Росії вимог надавати регулярні переліки полонених, з уточненням щодо цивільних і військових жінок, а також максимально забезпечувати належні гуманні та ґендерно-сенситивні умови утримання полонених.

➔ **Посилення санкційного тиску** на Росію через неналежне ставлення до полонених.

➔ **Переадресації заморожених активів** Росії та її ключових політичних, військових і пропагандистських фігур на забезпечення індивідуальних репарацій для постраждалих від порушень, пов'язаних зі збройним конфліктом.

➔ **Підтримувати Україну** на шляху до якнайшвидшої ратифікації та імплементції Римського статуту Міжнародного кримінального суду та пов'язаних документів і реформи національного кримінального та кримінального процесуального законодавства щодо вдосконалення відповідних національних кримінальних проваджень.

Медійна ініціатива за права людини (МІПЛ) — українська неурядова організація, започаткована у вересні 2016 року. Мета організації – поєднати журналістику та правозахист для виявлення та реагування на злочини росії проти України.

+380509945250 +380973900543

mipl.org.ua

[mihr_ua](https://twitter.com/mihr_ua)

[MediaInitiativeForHumanRights](https://www.facebook.com/MediaInitiativeForHumanRights)

[mipl.org.ua](https://www.instagram.com/mipl.org.ua)

[mipl.ua](https://www.telegram.me/mipl.ua)